

Ірха Ю. Б. - науковий консультант судді
Конституційного Суду України

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ПОШИРЕННЯ ЕКСТРЕМІЗМУ

Радикалізація громадян, використання ними екстремістських та терористичних методів і способів відстоювання своїх поглядів та цінностей, захисту прав, свобод та інтересів, як законних, так і протиправних, свідчать про наявність невирішених системних проблем у соціумі, до яких належить, зокрема, корупція.

У Кодексі поведінки посадових осіб органів правопорядку, затвердженому Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 року № 34/169, зазначено, що поняття «корупція» передбачає вчинення певних дій під час виконання обов'язків або у зв'язку з цими обов'язками в результаті прийнятих подарунків, обіцянок чи стимулів

або їх незаконне одержання щоразу, коли наявна така дія або бездіяльність (ст. 7) [1].

Корупція, як зазначає професор М. Мельник, характеризує основні соціальні процеси, що відбуваються в державі та суспільстві та відображає найбільш значущі для держави й суспільства проблеми. У корупції виявляється неефективність влади та економіки, недосконалість найбільш важливих державних і суспільних інститутів. У країнах, де корупція набуває значного поширення і має суттєвий вплив на соціально- економічні процеси, вона із соціальної аномалії (патології) поступово перетворюється на звичайний спосіб вирішення проблем, стає нормою функціонування влади і стилем життя значної частини громадян. Корупція як соціальне явище існує в певних інституціональних межах, у яких відбувається взаємовплив між нею та економічними, політичними, правовими, соціальними процесами [2, с. 10].

Згідно з переконаннями С. Грачова та А. Морозової, корупція в органах державної влади, особливо у правоохоронних структурах, є сприятливим середовищем для розвитку екстремізму. З одного боку, цей феномен є причиною виникнення екстремізму, а з іншого - невід'ємною умовою його існування. Дослідники звертають увагу на те, що, не подолавши корупцію, неможливо очікувати значних успіхів у справі боротьби з екстремізмом та тероризмом [3, с. 20].

На нашу думку, корупція не є основною детермінантою екстремізму і його крайньої форми - тероризму, однак вона істотно сприяє організації різноманітної екстремістської діяльності. Крім того, за певних умов корупція може впливати на формування екстремістських установок в окремих категорій осіб, адже корупційні прояви руйнують мораль, породжують соціальну нерівність та несправедливість. Бажання відновити і захистити зневажені цінності є рушійною силою для використання такими особами насильницьких способів і методів відстоювання своїх переконань, особливо у разі неефективності систем державного управління і правосуддя, занедбаності соціальної інфраструктури.

Необхідність боротьби з корупцією використовують релігійні екстремістські організації для пропаганди своїх деструктивних ідеологій. Самопроголошена «Ісламська держава» у такий спосіб набирає новобранців та збільшує кількість своїх прихильників в Іраку, Пакистані, Центральній Азії, зоні «Сахелю», Західній Африці. Так, представники радикального ісламістського угруповання «Боко Харам» у своїй агітації стверджували, що їхня конституція базуватиметься на ісламській системі, тому корупція зникне, а суспільство буде правовим і справедливим [4].

Генеральний Секретар ООН Пан Гі Мун, представляючи на Генеральній Асамблеї ООН План дій щодо попередження войовничого екстремізму, підкреслив, що войовничий екстремізм зазвичай процвітає в умовах відсутності демократії, неефективного управління, корупції та безкарності держави або її представників у випадку протиправної поведінки [5].

У 2016 році у Великій Британії (м. Лондон) відбувся антикорупційний саміт, на якому було ухвалено Декларацію по боротьбі з корупцією та відповідне комюніке, де зазначено, що корупція є джерелом багатьох світових проблем. Вона підриває довіру суспільства до державної влади, нівелює принцип верховенства права, а також може призвести до невдоволення суспільства на політичному й економічному ґрунті, яке, у поєднанні з іншими факторами, може стати поштовхом до насильницького екстремізму [6].

Ми вважаємо, що лідери екстремістських організацій, використовуючи різні корупційні схеми, налагоджують співпрацю з окремими представниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у тому числі співробітниками і керівниками правоохоронних органів, суддями, працівниками апаратів судів, а також із лідерами та членами політичних партій, громадських організацій, керівниками і працівниками підприємств, установ, організацій різної форми власності тощо.

Результатом налагодження екстремістами корупційних зв'язків з представниками правоохоронних і контролюючих органів є те, що останні «заплющують очі» на порушення національного законодавства у сферах міграції, митної та податкової політики тощо. У такий спосіб екстремісти полегшують собі шляхи придбання зброї, боеприпасів, вибухових речовин, автомобілів, об'єктів нерухомості, іншого майна, а також отримання послуг, необхідних для здійснення різних екстремістських та/або терористичних актів. Існують випадки, коли за матеріальну винагороду лобіюються інтереси екстремістів під час законодавчої, нормотворчої та правозастосовної діяльності. Крім того, їм може незаконно надаватися інформація з обмеженим доступом (секретна, службова, конфіденційна), що дає їм можливість більш якісно планувати свою протиправну діяльність, уникати юридичної відповідальності чи ухилятися від переслідувань з боку судових та правоохоронних органів.

Прояви корупції в органах публічної влади, як слушно зазначає М. Каратаєв, є фактичним перенесенням ринкових механізмів у сферу державного управління, що є неприпустимим як по суті, так і відповідно до закону. В умовах, коли повноваження окремих чиновників (військових, депутатів чи суддів) на ухвалення владно-управлінських рішень купуються і продаються, як звичайний товар, навіть ідеально організована система безпеки не гарантуватиме ефективного захисту від загроз екстремістського й терористичного характеру [6, с. 11].

У сучасному світі екстремізм став однією з глобальних проблем людства. Виникнення і поширення екстремістських ідеологій здійснення екстремістських актів відбуваються з різних причин, однак ми можемо однозначно стверджувати, що корупція посідає серед них вагоме місце. У зв'язку з цим система протидії екстремізму у державі має обов'язково передбачати комплекс заходів щодо протидії корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 17 грудня 1979 року № 34/169 «Кодекс поведінки посадових осіб

органів правопорядку» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_282. - Назва з екрана.

2. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / М. І. Мельник. - Київ, 2002. - 31 с.

3. Грачев С. И. Детерминирующие факторы в превенции коррупции, терроризма и экстремизма среди студенческой молодежи на протяжении новейшей истории / С. И. Грачев, А. С. Морозова // Вестник ННГУ им. Н. И. Лобачевского, 2015. - № 2. - С. 18-22.

4. Sarah Chayes Corruption: Violent Extremism, Kleptocracy, and the Dangers of Failing Governance [Electronic resource]. - Mode of access: <http://carnegieendowment.org>. - Title from screen.

5. Пан Ги Мун представил Генеральной Ассамблее ООН План действий по предупреждению воинствующего экстремизма [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.un.org>. - Загл. с экрана.

6. Anti-Corruption Summit London 2016: Communiquй 12 May [Electronic resource]. - Mode of access: <https://www.gov.uk/government>. - Title from screen.

7. Каратаев М. В. Коррупция как причина, условие и сопутствующий фактор российского терроризма / М. В. Каратаев // Дайджест-финансы. - 2012. - № 7. - С. 9-18.